

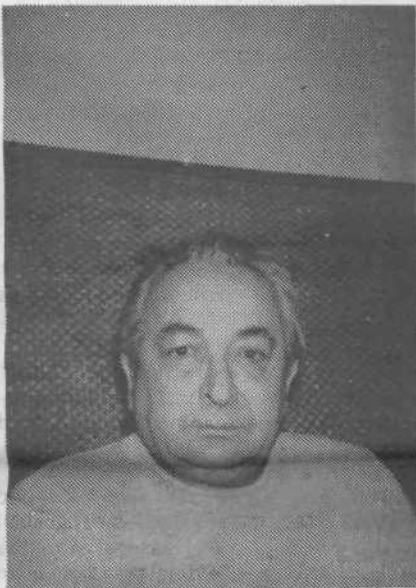
Bil nam je kot oče

Z Edvardom Kardeljem sem ves povojni čas sodeloval predvsem kot založnik njegovih številnih knjig. V pripravah vseh teh del je vedno intenzivno sodeloval in često je še v zadnjem hipu vnašal popravke in spremembe v svoje tekste. Nikoli mu ni bilo dovolj dobro, kar je napisal. Poznavalci trdijo, da se je neobjavljenih rokopisov ohranilo tako rekoč še približno toliko, kolikor je znanih objavljenih del. Njegov celotni opus, ki nam ga je zapustil, je potemtakem še enkrat večji kot tisti, ki ga poznamo. Bil je izredno kritičen do svojega lastnega dela in pisanja. Šele tedaj je dal rokopise iz rok, ko je presodil, da so zares dozoreli. Prvič sem se srečal z njim leta 1933, ko mi je kot maturantu-gimnazijcu izročil sveženj ilegalnega gradiva. To je bilo temne julijske noči ob Ljubljani med Čevljariskim in Šentjakobskim mostom. Tedaj je imel 23 let. Še sanjalo se mi ni, da bo ta, tedaj drobni in šibki mladenič bistveno vplival na vse moje nadaljnje življenje, na življenje našega ljudstva sploh. Najvažnejše pa je najbrž bilo za

nas mlade komuniste to, kar sem sam močno občutil, da je gojil do nas vseh toplja prijateljska čustva, ki jih je pokazal tako v drobnih stvareh svojega življenja, kakor ob večjih trdih preizkušnjah, ki jih je bilo polno v predvojnem ilegalnem delu. Po letih nam še zdaleč ne bi mogel biti oče, a njegov odnos in vpliv na nas bi še najlažje primerjali z očetovsko ljubeznijo, polno odgovornosti, skrbi in razumevanja. S takimi kvaliteta mi je oblikoval KPS pred vojno, v vojni in pozneje. To je tudi vzrok, da je partija prebrodila vse velike preizkušnje, leta 1941, leta 1948 in druge brez izgub ali pa z minimalnimi izgubami. Cenil je samo ustvarjalno življenje, tega se je držal pri samem sebi in tako je zahteval tudi od drugih. Intimno čutilo, da se je z Edvardom Kardeljem poslovil od nas največji Slovenec vseh časov, najpomembnejši Titov sodelavec in eden svetovnih graditeljev socialistične družbe sploh. Naj nas njegova smrt ne navdaja samo z žalostjo, temveč s ponosom, in z močjo za prihodnje delo.

PETER ŠOŠTARIČ

Rad je zapel

šilček domačega enciana, a ne polnega, je takoj hudomušno pripomnil, da sem »hujši kot Gorenjci«.

Upravni odbor Tabora slovenskih pevskih zborov Šentvid pri Stični je na žalni seji ob smrti člana predsedstva SFRJ in CK ZKJ tov. Edvarda Kardelja sklenil, da bodo prireditve 10. Tabora slovenskih pevskih zborov posvečene spominu tov. Edvarda Kardelja.

Ta svoj sklep upravni odbor utemeljuje s sledečim:

1. Tovariš Edvard Kardelj je tudi v času, ko je izvrševal visoke partijske, politične in državniške funkcije našel čas, da se je zanimal za razvoj slovenske ljudske, delavske in partizanske pesmi ter za razvoj in napredek ljubiteljskih pevskih zborov doma in v zamejstvu, kjer žive Slovenci.

2. Vzpodbuda in neposredni napotki, ki jih je dajal tovariš Edvard Kardelj kot pevec in ljubitelj slovenske pesmi, so odločilno vplivale na masivnost in kvaliteto slovenskih zborov.

3. Zavedajoč se velikega pomena Taborov slovenskih pevskih zborov je leta 1975 prevzel pokroviteljstvo 6. Tabora slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični in se je osebno tega tabora tudi udeležil. Na takratnem Taboru je nastopilo 90 zborov s 3000 pevci. Na letošnjem 10. Taboru pa bo nastopilo 175 zborov s 5500 pevci. Že iz tega se vidi, kako velik razmak so dosegli ljubiteljski pevski zbori v teh letih, čemur je prav tov. Edvard Kardelj prispeval svoj ogromni delež.

S svojim sklepom se tako Tabor slovenskih pevskih zborov na skromen način oddoljuje tov. Edvardu Kardelju. Upravni odbor pa se istočasno zaveda, da s tem prevzema častno nalogo, da se tabori še naprej razvijajo in da bo ime tov. Edvarda Kardelja trajno ostalo v srcih slovenskih pevcev v spomin na svetel lik svojega učitelja in vzornika.

V zadnjem času ali bolje rečeno v zadnjih petih letih sem se večkrat srečal in se pogovarjal z Edvardom Kardeljem. Moram reči, da sem ob prvem razgovoru in srečanju z Edvardom Kardeljem imel kar malo treme in tudi nervoza se me je lotevala. Tema pogovora pa je bila prireditve takratnega 6. tabora in pokroviteljstvo, ki ga je prevzel Edvard Kardelj. Prav presečen sem bil, ko mi je dodobra razložil, kaj bi bilo treba še urediti, kakor tudi spremeniti, da bi vse potekalo tako, kot se spodobi. Kljub veliki zasedenosti in delu ni nikoli odklonil razgovora.

Kadarkoli smo se pogovarjali o kvaliteti in organizaciji zbora, je vsakokrat poudaril, da moramo poleg številnosti paziti tudi na kvaliteto, kot tudi na udejstvovanje mlajšega kadra. Kardelj pa ni bil samo pokrovitelj in častni gost ampak je bil tudi zvest poslušalec pa tudi pevec, saj je rade volje zapel v družbi ali v zboru.

Dobro se spominjam tudi pogovora po zaključni prireditvi pri kmetu Kraševcu, ki je ravno to leto dopolnil 70 let. Zelo dobro sta se ujela v pogovoru o kmetiji, pridelkih in o kmečkih opravilih.

Nikoli ne bom pozabil, ko sem mu natočil

Marksist

Bil sem sodniški pripravnik v preiskovalnem oddelku Okrožnega sodišča v Ljubljani. Mi mladi smo zasliševali obtožene in njihove priče. Za vsa kazniva dejanja proti državi je izrekalo sodbo centralno Sodišče za zaščito države v Beogradu. Mi smo opravljali samo pripravljala opravila. Preiskovalni material smo dobili z ljubljanske policije, jaz pa sem dobil nalogo, naj zaslišim zapornika. Odšel sem v njegovo celico, sam, brez zapisnikarja, čeprav so predpisi zahtevali, da mora biti vsak razgovor uradno dokumentiran. Bilo mi je 29 let in kot tudi drugi moji mlajši kolegi sem bil dovzeten za napredne ideje. Ta opredelitev je izhajala še iz študentskih dni, čeprav nisem bil član KPJ.

Pač pa sem bil aktiven v akademskem društvu Triglav, ki je bilo kmalu razpuščeno zaradi leve usmeritve. Za tovariša Kardelja sem vedel, da je bil v ZSSR in močno sem si prizadeval zvedeti čim več o tamkajšnjih dogajanjih. Spominjam se, da sem ga vprašal, da mi kaj pove o Rdeči armadi. Dolgo sva se pogovarjala, jaz pa sem kasneje samo zabeležil, da ni podlage za obtožbo in da ni govora o nekakšni komunistični propagandi.

Kasneje sem slišal, da je tovariš Kardelj pripovedoval, da je imel srečo, ker so bili v preiskovalnem sodišču mlajši, liberalni ljudje. Rekel je tedaj, da sem ga med zasliševanjem vprašal, kaj je po opredelitvi. Ko je odgovoril, da je komunist, sem mu svetoval, naj reče, da je marksist, ker je že sama beseda komunist zadostovala, da bi bil zaradi nje obsojen. Postopek je bil ustavljen zaradi pomanjkanja dokazov. Bilo je to 1937. leta.

TONE FAJFAR

Povezoval nas je v homogeno celoto

Ob tem strašnem trenutku, ko se pravzaprav še ne zavedamo dosti ali pa v celoti kaj se je zgodilo s Kardeljevo smrtjo, se moje misli obračajo nanj predvsem kot na človeka. Ne toliko na državnika, velikega revolucionarja, ampak na tisto stran njegovega življenja, ki sem jo pravzaprav imel srečo spoznati med NOB in pozneje. Bil mi je, lahko rečem, zelo dober prijatelj. In odkar sem ga prvič srečal, to je bilo junija 1941. leta na enem prvih širših sestankov OF za Bežigradom pri tovarišu Miru Jeršiču. Takrat je prišel iz Srbije, imel je neko debelo knjigo, iz katere je izvilkele šop papirjev. Nam se je to zdelo nenavadno, na njih pa je bilo zapisano veliko tistega, kar nam je kasneje razložil. Takrat smo namreč protiimperialistično fronto preimenovali v OF. Kardelj je v tej naši družini, ki se je takrat zbrala, odigral osrednjo in povezovalno vlogo. Bil je odkrit človek, human, pošten do vsakogar, zelo potrpežljiv, prepričljiv v dopovedovanju tistih rešitev, ki jih je nalagala zgodovina. Med vojno smo mi imeli neprecenljivo srečo, da smo živeli skoraj 4 leta skupaj z ljudmi kot so bili Kardelj, Kidrič in drugi in smo od blizu spoznali, kaj je tista ideja, ki te ljudi žene in ki je potegnila tudi nas.

6. Vprašanje zunanje politike, to je prostosti, da si narod izbere zaveznike v mednarodnem življenju, ki najbolj ustrezajo njegovim potrebam.

«Razvoj slovenskega narodnega vprašanja»

Inteligenca razpolaga z znanjem, ima vpogled, v duhovno tradicijo naroda, ki se je nakopičila skozi stoletja narodovega življenja, zato se v njej tudi najhitreje ideološko odražajo socialna nasprotja, ki pretresajo narod. V njej se torej zrcalijo socialne težnje posameznih plasti naroda. Funkcija inteligence torej ni, biti neposredni vodnik svojega naroda, pač pa v tem, da je z vsem svojim znanjem in duhovnim bogastvom izredno važen pomočnik in zaveznik demokratičnih ljudskih plasti, ki so nosilec napredka, od katerih je v prvi vrsti odvisna bodočnost naroda. Inteligenca torej izpolnjuje svojo dolžnost tedaj, če je tesno povezana z bojem osnovnih demokratičnih ljudskih množic, če je ves njen duhovni napor usmerjen k aktivnosti in realizmu, če nikoli ne dopusti, da bi jo izgubljanje v abstraktnostih ločilo od konkretnega boja ljudskih množic.

Cankar se je prav v spoznanju te vloge inteligence pridružil delavstvu in obenem glasno povedal, da sloni bodočnost slovenskega naroda na plečih slovenskega delavstva.

«Razvoj slovenskega narodnega vprašanja»

Jože Avsenik, predavatelj VŠOD, Kranj

To je velika izguba. Mislim, da ne bomo nikoli pozabili tega žalostnega trenutka. Ne da se povedati...

Milena Petrič, Iskra (Tržaška)

Izgubili smo velikega človeka. Prek radija smo sicer izvedeli, da je bolan, vendar si nisem mislila...

Stane Marolt, Induplati Jarše

Vest o smrti nas je zelo pretresla. Prepričani smo, da bo odjeknila v vsej Jugoslaviji, saj je bil velik borec za samoupravljanje. Menim, da je bil vsem za zgled.

Slovenski narodni problem tvorijo – kakor se navadno navaja – v glavnem naslednja vprašanja:

1. Vprašanje nacionalne državnosti. Vsebina tega je v pravici, da sleherni narod odloča o notranji ureditvi svojega državnega življenja in o svojem odnosu do drugih narodov.

2. Vprašanje gospodarske politike in izkoriščanja množic, to je predvsem vprašanje hegemonije in gospodarskih prednosti vladajočega naroda: v bančništvu (koncentracija kapitala), industriji (demontaža industrije), v zunanji trgovini (usmerjanje izvoza), v izkoriščanju državnih monopolov, pri gradbenih delih (ceste, železnice, bolnice, šole, itd.) pri javnih delih, pri državnih nabavah, pri nastavljanju uradnikov, v davčni politiki itd. Sem spadajo tudi prednosti za vladajoči narod, ki jih prinaša »hegemonistični ključ« pri razdeljevanju državnih izdatkov, kreditov in najrazličnejših fondov itd.

3. Agrarno vprašanje, to je vprašanje o veleposestvih, polfevdalnih odnosih, kmečkem gladu po zemlji in o vseh bremenih, ki teže kmečkemu človeku.

4. Vprašanje o političnih svoboščinah in pravicah, ki jih običajno kratijo zatiranim narodom.

5. Kulturno vprašanje, to je vprašanje o sodobnem razvoju narodne kulture in sicer tako v razvijanju jezika, literature, umetnosti itd. kakor o organizacijskem utrjevanju narodne samobitnosti; sem spada vprašanje o šolah, kulturnih in drugih društvihih itd., ter o materialnem fondu za razvijanje te kulture, ki je odvisen od gospodarske moči naroda.